

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського
національного університету

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Спеціальність: 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітньо-професійна програма: Фінанси

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи Фзвнм-21
Т.В. Левчук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Бюджетне фінансування соціальних функцій держави: сутність, значення та складові.....	7
1.2. Проблеми та виклики вітчизняної парадигми бюджетного фінансування соціальної сфери	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	21
2.1. Огляд структури та динаміки видатків на соціальну сферу.....	21
2.2 Дослідження розподілу фінансування між секторами соціальної сфери.....	27
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	36
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України питання ефективного фінансування соціальної сфери є стратегічно важливим для розвитку держави. Соціальна сфера забезпечує реалізацію ключових прав громадян, зокрема на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, культуру та спорт. Однак в умовах обмежених фінансових ресурсів, значного боргового навантаження та складної демографічної ситуації, оптимізація бюджетних видатків набуває особливої значущості.

Реформування бюджетної системи України, спрямоване на децентралізацію фінансування, вимагає адаптації соціальних програм до нових умов, які часто супроводжуються дисбалансами у розподілі ресурсів. Також особливого значення набуває прозорість та ефективність використання бюджетних коштів, що має забезпечити соціальну справедливість та підвищення рівня довіри громадян до державних інституцій.

Крім того, актуальність теми зумовлена впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як військові дії, економічна нестабільність та інтеграція до європейського фінансового простору, що вимагають переосмислення підходів до бюджетної соціальної сфери.

Таким чином, дослідження особливостей, проблем та перспектив бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні є необхідним для формування обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності управління соціальними видатками та забезпечення стійкого розвитку країни.

Серед сучасних українських науковців, які зосереджували свою увагу на дослідженні питань бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні, варто виокремити праці таких авторів: С. І. Бичков [2], В.Т. Венцель [7], Г. Возняк [8], А. М. Іванова [17], С.В. Качула [19], Т. В. Канєва [18], Т. А. Коляда [20], Г. С. Лопушняк [27], О. В. Насібова [33], І. П. Сидор [48], Т. В. Сьомкіна [50], М. І. Тімофєєва [51].

Їхні роботи охоплюють широкий спектр аспектів, пов'язаних із фінансуванням соціальних програм, оптимізацією бюджетних витрат, впливом державної політики на соціальну сферу та механізмами підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Зокрема, їхній внесок полягає в аналізі сучасних викликів, розробці рекомендацій щодо удосконалення бюджетної політики, а також обґрунтуванні стратегій, які спрямовані на забезпечення соціальної справедливості та стабільного розвитку. Детальний аналіз цих праць є ключовим для розуміння сучасних тенденцій і розробки ефективних підходів до формування бюджетної політики в Україні.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану, проблем та перспектив бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів у цій сфері.

Завдання дослідження:

1. Дослідити теоретико-методологічні основи бюджетного фінансування соціальної сфери.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні.
3. Оцінити сучасний стан та динаміку бюджетного фінансування основних галузей соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, культура тощо).
4. Виявити основні проблеми та виклики, пов'язані з фінансуванням соціальної сфери, зокрема в умовах децентралізації та економічної нестабільності.
5. Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення бюджетного фінансування соціальної сфери з ефективністю управління соціальними видатками та досягнення сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є процеси бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні.

Предметом дослідження є механізми, інструменти та особливості

здійснення бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні в сучасних умовах.

Методи дослідження. Під час проведеного дослідження використано комплекс методів, що забезпечують всебічний аналіз та рішення поставлених завдань. Теоретичний аналіз і синтез використовувалися для вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів та методологічних основ бюджетного фінансування соціальної сфери. Системний підхід уможливив розкрити процес бюджетного фінансування як цілісну систему, що складається із взаємопов'язаних елементів.

Методи індукції та дедукції сприяли формулюванню висновків на основі аналізу емпіричних даних і теоретичних узагальнень, а емпіричний аналіз дозволив дослідити сучасний стан фінансування окремих галузей соціальної сфери, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист тощо.

Інформаційною базою дослідження виступили нормативно-правові акти України, які регламентують бюджетне фінансування соціальної сфери, зокрема Бюджетний кодекс України, Закони України «Про Державний бюджет України» за відповідні роки тощо. Дослідження спирається на офіційні статистичні дані, зокрема матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я, а також інформацію, опубліковану на офіційних веб-сайтах урядових установ. Науково-теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені питанням бюджетного фінансування, управління соціальною сферою та державної фінансової політики.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні з урахуванням сучасних соціально-економічних умов. Зокрема, в межах проведеного дослідження:

1. Уточнено концептуальні підходи до розуміння бюджетного фінансування соціальної сфери як ключового елемента забезпечення соціального добробуту суспільства.

2. Розкрито особливості впливу економічної нестабільності та воєнного стану на бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні.

3. Виявлено основні проблеми та дисбаланси у розподілі бюджетних коштів між зовнішніми секторами соціальної сфери, які зумовлюють недостатність фінансування критично важливих галузей.

4. Розроблено методичні підходи до оптимізації структури та обсягів бюджетних видатків на соціальну сферу з метою підвищення ефективності їх використання.

5. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування соціальної сфери.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати мають теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку фінансової політики України, на забезпечення соціальної стабільності та підвищення якості життя населення.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки проведеного кваліфікаційного дослідження апробовані під час обговорення на науковому гуртку кафедри фінансів, банківської справи та страхування ВНІЕ у 2023-2024 роках.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

1.1. Бюджетне фінансування соціальних функцій держави: сутність, значення та складові

Ключовими закономірностями розвитку сучасного суспільства є формування об'єктивного процесу посилення соціального спрямування та підпорядкування економічної політики стратегічним завданням розвитку людського потенціалу. Зростаюча увага до соціальних аспектів функціонування економіки показує прагнення досягнення гармонії між економічними інтересами та потребами людей.

Відповідно до статті 1 Конституції України, наша держава проголошена демократичною, правовою та соціальною [24]. Цю конституційну норму відносять до фундаментальних принципів, які визначають стратегічний напрямок розвитку суспільства. Демократичний устрій, соціальна відповідальність держави та верховенство права створюють основу для досягнення справедливості, добробуту та рівних можливостей для кожного громадянина.

Світовий досвід показує, що ті держави, які проголошують себе соціальними, не лише декларують наміри щодо гармонізації інтересів громадян, соціальних груп і суспільства в цілому, а й сприяють політичному волевиявленню до поетапного втілення цих зобов'язань у реальну парадигму. Такі країни вибудовують політику, спрямовану на забезпечення соціального захисту, створення умов для розвитку освіти, медицини та культури, а також сприяють соціальній згуртованості та підтримці найбільш вразливих верств населення [45].

Таким чином, соціальна орієнтація державної політики та економіки стає не лише ціннісним орієнтиром, але й ключовим інструментом сталого розвитку та побудови суспільства, яке поважає гідність кожної особистості.

Соціальна держава є одним із найвищих досягнень суспільного прогресу, яке втілює ідею верховенства людської гідності, прав і свобод. Це концепція, яка повинна бути усвідомлена й підтримана кожним громадянином і соціальною групою як фундаментальна цінність сучасного суспільства. У центрі всіх державних рішень має стояти людина, а її права й свободи, гарантовані Конституцією та законами, мають бути безумовним пріоритетом державної політики [33].

В Україні прийнято Концепцію соціальної держави, яка визначає основні напрями, цілі та принципи побудови суспільства, орієнтованого на гармонійний розвиток кожного громадянина. Вона закріплює системний підхід до реалізації соціальних гарантій, інтегруючи механізми, спрямовані на забезпечення добробуту, соціальної справедливості та рівних можливостей. Концепція передбачає, що держава повинна активно сприяти створенню умов для розвитку освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, зайнятості та інших ключових сфер, які забезпечують гідний рівень життя громадян [48].

Соціальна держава – це не лише декларація добрих намірів, а й наступна реалізація конкретних заходів, спрямованих на підтримку найбільших уразливих верств населення, стимулювання економічного зростання, підкріпленого соціальними ініціативами, а також формування соціальної згуртованості. Світовий досвід показує, що успіх побудови соціальної держави залежить від синергії між громадянами, державою та приватним сектором, об'єднаними спільними ресурсами – забезпеченням сталого розвитку та добробуту для всіх.

Таким чином, ідея соціальної держави в Україні має стати не лише базовою засадою державного управління, а й орієнтиром для всіх громадян на їх прагнення до суспільного прогресу та зміцнення демократичних цін.

Базовим аспектом соціальної держави є мінімальній відсоток бідності населення, яка досягається не через декларативні заяви про підтримку соціально-вразливих верств населення, а шляхом створення умов для їх економічної самодостатності та соціальної інтеграції. Добробут громадян забезпечується не лише через перерозподіл ресурсів на користь тих, хто потребує допомоги, а

передусім через стимулювання активної участі всіх громадян у суспільному житті та їх ініціативну діяльність.

Сучасний досвід світової практики свідчить про два ефективні підходи до забезпечення соціальної захисту [50]:

1. Державне фінансування соціальних програм. У цьому випадку держава бере на себе відповідальність за перерозподіл національного багатства, спрямовуючи його на фінансування системи охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення та інших соціальних потреб. Це дозволяє забезпечити мінімальний рівень добробуту для кожного громадянина.

2. Створення можливостей для самостійного забезпечення соціальних гарантій. Держава стимулює громадян до економічної активності, пропонуючи їм відповідні механізми накопичення пенсій, страхування на випадок хвороб чи нещасного випадку та інші фінансові інструменти. Водночас громадянам надається свобода вибору соціальних послуг на конкурентному ринку, що забезпечує їхню якість і доступність [50].

Соціальна держава прагне досягти балансу між державним регулюванням та ініціативою громадян, створюючи умови для самореалізації кожної особистості. Одним із ключових завдань є розвиток системи стимулів, яка мотивує громадян до праці, саморозвитку та відповідальності за своє майбутнє. Це, зокрема, включає інвестування в освіту, підвищення кваліфікації, підтримку малого та середнього бізнесу, а також створення сприятливого середовища для інновацій (рис. 1.1.) [48].

Таким чином, соціальна держава має не тільки надавати допомогу тим, хто її потребує, але й стимулювати розвиток потенціалу кожного громадянина, створюючи міцний фундамент для економічного зростання та соціальної згуртованості суспільства. Реалізація цих принципів потребує гнучкої державної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу та взаємодію між усіма учасниками суспільного процесу .

Рис. 1.1. Особливості реалізації соціальної функції держави [48]

Концепція соціальної держави за сучасних умов розвитку соціально-економічних відносин, передбачає сучасний підхід до соціальної політики, яка ілюструє поступове скорочення прямого державного втручання у соціальне забезпечення та посилення ролі механізмів соціального страхування. Цей підхід дозволяє не тільки зменшити фінансові навантаження на державний бюджет, але й стимулює громадян до активної участі у формуванні власного соціального добробуту.

Соціально орієнтований устрій держави забезпечує низку ключових функцій, які визначають її основну сутність та напрями діяльності. До основних із них належать: захисна, стимулююча, інвестиційна та інтегративна функції [33].

Захисна функція спрямована на забезпечення соціально-економічної безпеки кожного громадянина через створення механізмів, які гарантують усунення ризиків та пом'якшення їхніх наслідків. Вона охоплює такі аспекти: забезпечення соціальних стандартів та нормативів; реалізація державних соціальних гарантій, включаючи підтримку малозабезпечених верств населення; захист прав і свобод особистості шляхом запобігання можливим порушенням та реагування на наявні загрози [33].

Забезпечуючи стимулюючу функцію, держава створює умови для активізації соціально-економічної діяльності громадян. Це забезпечується шляхом: впровадження системи заохочень до праці, підприємницької діяльності та інновацій; підтримкою самозайнятості й розвитку малого та середнього бізнесу; сприянням досягненню високих стандартів життя та створенню можливостей для всебічного людського розвитку [33].

Інтегративна функція вважається одним із пріоритетів соціальної держави та реалізується через забезпечення суспільної згуртованості, недопущення маргіналізації та соціальної поляризації. Зокрема, інтегративна функція включає: формування ефективних механізмів суспільної солідарності; подолання розриву між широкими соціальними групами та верствами; запобігання виникненню ізольованих чи дискримінованих спільнот [33].

Інвестиційна функція орієнтована на розвиток ключових напрямків, які становлять основу для майбутнього добробуту держави. Зокрема, інвестиції направляються на такі основні соціальні програми: модернізація соціальної інфраструктури, включаючи охорону здоров'я, освіту та соціальні послуги; підтримка культурних і духовних надбань; розвиток інноваційних підходів до вирішення соціальних питань [33].

Реалізація цих функцій вимагає комплексного підходу, орієнтованого на баланс між державною підтримкою та ініціативністю громадян. Соціальна держава має не тільки захистити своїх громадян, а й створити умови для їхньої самореалізації та інтеграції в суспільне життя. Таким чином, вона стає фундаментом для сталого розвитку, що забезпечує добробут і процвітання кожного.

Реалізація функцій соціальної держави здійснюється через державний бюджет, який є ключовим фінансовим інструментом і основним джерелом фінансового забезпечення соціальних положень, закріплених в Конституції України та інших нормативно-правових актах. Бюджет забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами, необхідними для виконання соціальних зобов'язань держави.

Державні і місцеві бюджети здійснюють провідну роль у фінансуванні основних напрямів соціальної політики, серед яких [18]:

- Соціальний захист і соціальне забезпечення. Це включає фінансування пенсій, допомогу малозабезпеченим, субсидії, програму підтримки безробітних та інші заходи, спрямовані на забезпечення базових потреб громадян.
- Освіта. Інвестиції в розвиток освітньої системи охоплюють фінансування дошкільної, шкільної, професійно-технічної та вищої освіти, а також програму підвищення кваліфікації та наукових досліджень.
- Охорона здоров'я. Державні видатки спрямовані на забезпечення доступності медичних послуг, розвиток інфраструктури охорони здоров'я, закупівлю ліків та впровадження профілактичних заходів.

- Культура, мистецтво і спорт. Бюджет підтримує розвиток національної культури, збереження історичної спадщини, розвиток спорту та сприяння масовій фізичній активності.

- Державні програми соціального розвитку. Це включає проекти, спрямовані на підвищення рівня життя, модернізацію соціальної інфраструктури, розвиток житлово-комунального господарства та екологічну безпеку [18].

Об'єктивний розподіл фінансування бюджетних виплат обґрунтовується на принципах справедливого розподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) з урахуванням потреб суспільства та пріоритетів розвитку. Ці централізовані фонди грошових коштів забезпечують фінансування як поточних, так і стратегічних потреб, спрямованих на створення умов для сталого розвитку країни.

Важливо зазначити, що ефективність реалізації соціальної політики через бюджет залежить від прозорості бюджетного процесу, раціонального використання ресурсів і підтримки принципів соціальної держави. Залучення громадськості до виконання бюджетних програм і контроль за їх виконанням є необхідними умовами для досягнення поставлених цілей.

Таким чином, бюджет виконує ключову роль у забезпеченні функціонування соціальної держави, виступаючи фінансовим інструментом, який дозволяє реалізувати соціально значущі ініціативи та гарантувати задоволення суспільних потреб.

Бюджетне забезпечення соціальної функції держави охоплює широкий спектр складових, які починаються з розвитку соціальної сфери. Воно включає систему форм, методів, важелів та відповідних інструментів, спрямованих на реалізацію державою її соціальних зобов'язань перед громадянами. Це забезпечення є не тільки фінансовим процесом, а й важливою складовою механізму державного управління, що гарантує стабільність і добробут суспільства.

Для ефективного виконання соціальної функції бюджетне фінансування ґрунтується на основі використання різноманітних методів, важелів, форм та інструментів реалізації, серед яких [20]:

1. Методи планування. Встановлення пріоритетів та оптимізація видатків відповідно до потреб суспільства.
2. Фінансові важелі. Використання податкових пільг, субсидій, грантів та інших механізмів для підтримки соціально значущих проєктів.
3. Інструменти контролю. Моніторинг ефективності використання бюджетних коштів, що дозволяє вчасно вносити корективи в державну соціальну політику.
4. Форми реалізації. Пряме бюджетне фінансування, державно-приватне партнерство, створення спеціалізованих фондів для вирішення окремих завдань (рис. 1.2) [48].

Таким чином, бюджетне фінансування соціальної сфери держави є багатовимірною функцією, яка об'єднує фінансові, організаційні та управлінські аспекти. Ефективна реалізація цієї функції потребує збалансованого підходу, що враховує як довгострокові цілі соціального розвитку, так і поточні потреби громадян. В остаточному підсумку воно служить основою для досягнення суспільного добробуту, соціальної справедливості та стабільності.

Отже, бюджетне фінансування соціальних функцій держави є основоположним механізмом забезпечення добробуту населення та соціальної стабільності держави. Воно відображає стратегічний напрямок розвитку суспільства, орієнтований на підтримку громадян, забезпечення рівних можливостей і досягнення соціальної справедливості. Ефективна реалізація соціальних функцій вимагає збалансованого підходу, який враховує потреби вразливих верств населення, стимулює економічну активність громадян та підтримує ключові галузі соціальної сфери. Бюджетне фінансування не тільки виконує роль фінансового інструменту, але й є відображенням суспільних цінностей, пріоритетів і зобов'язань держави перед своїми громадянами.

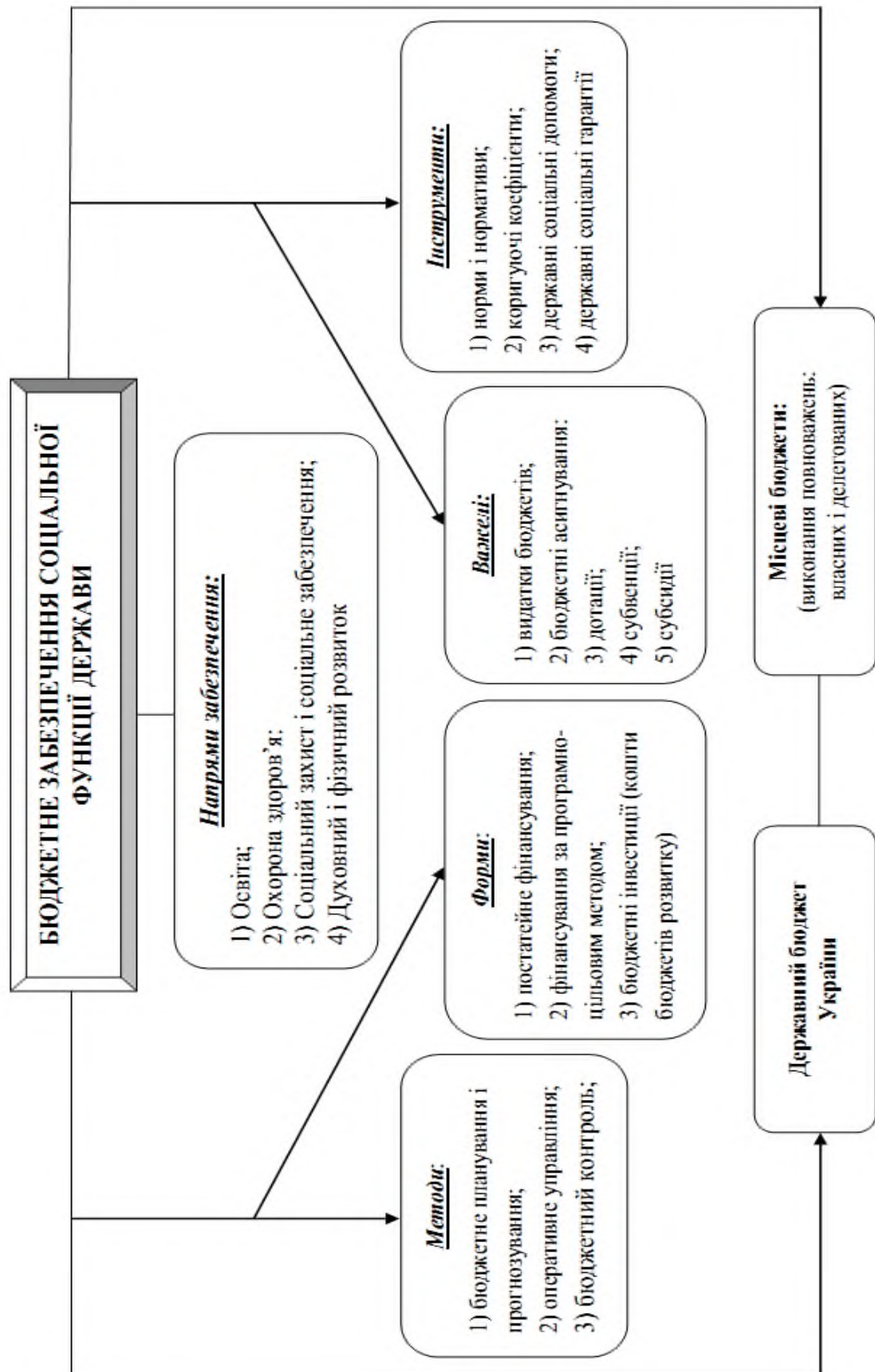

Рис. 2.2. Система бюджетного фінансування соціальної функції держави [48]

Забезпечення сталого розвитку країни, підвищення рівня життя населення та зміцнення соціальної забезпеченості можливо тільки за умов прозорості бюджетного процесу, оптимального розподілу ресурсів та ефективного використання коштів. Реалізація соціальної політики через бюджет є важливою складовою успішного функціонування соціальної держави, спрямованої на побудову гармонійного, справедливого і процвітаючого суспільства.

1.2. Проблеми та виклики вітчизняної парадигми бюджетного фінансування соціальної сфери

Сьогодні в Україні бюджетне фінансування видатків на соціальну сферу здійснюється відповідно до чинних норм і нормативів, які регламентують забезпечення функціонування установ соціально-культурної сфери. Однак система фінансування залишається недосконалою через низку структурних і методологічних недоліків.

Враховуючи досвід минулих років, мережа соціально-орієнтованих бюджетних установ й організацій створювалася без належного врахування демографічних змін, регіональних потреб та особливостей. Такий підхід значно відрізняється від практики зарубіжних країн, де основою фінансування соціально-культурної сфери є чітко визначені норми та стандарти, адаптовані до реальних потреб населення. Дослідивши дане витання в Україні було виявлено такі основні проблеми: по-перше, мережа бюджетних установ часто не відповідає актуальній кількості населення в регіонах, що призвело до перевитрат в одних випадках і недостатнього фінансування в інших; по-друге, обмеженість бюджетних ресурсів посилює диспропорції у розподілі коштів, негативно впливаючи на якість і доступність соціальних послуг [13].

На сьогодні в Україні не існує єдиної системи спеціально розроблених і затверджених обґрунтованих соціальних нормативів, які могли б служити основою для розрахунку обсягу видатків. Замість цього використовуються

середні нормативні витрати на обслуговування одного споживача по країні, скориговані на основі: чисельності населення і споживачів соціальних послуг; соціально-економічних умов відповідної територіальної громади; демографічних, екологічних та інших особливостей регіонів.

Такий підхід, хоч і забезпечує певну гнучкість фінансування соціальних програм, але й одночасно призводить до низки негативних наслідків, до основних з яких можемо віднести такі [13]:

- Нерівномірне фінансування регіонів з винятковими соціально-економічними умовами, що посилює регіональні диспропорції.
- Зниження ефективності використання бюджетних коштів, а саме відсутність стандартизованих підходів до фінансування ускладнює планування та контроль за витратами [13].

Таким чином, створення ефективної системи бюджетного фінансування соціальної сфери є одним із ключових завдань для забезпечення соціальної справедливості, підвищення якості послуг та зменшення регіональної нерівності. Впровадження запропонованих змін сприятиме сталому соціально-економічному розвитку країни та зростанню добробуту її громадян.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок про важливість комплексного підходу до вдосконалення бюджетного забезпечення реалізації державою її соціальних функцій. Для досягнення цієї мети доцільно зосередитися на наступних ключових напрямках:

- Розробка єдиної системи соціальних стандартів і нормативів через встановлення чітких критеріїв фінансування соціальних послуг, які впливають на демографічні, економічні, екологічні та інші регіональні особливості, а також створення нормативів, адаптованих до сучасних реалій і потреб населення, що забезпечують рівномірний розподіл бюджетних ресурсів.
- Оптимізація мережі соціально-культурних установ на основі проведення аудиту існуючої інфраструктури для виявлення неефективних або дублюючих організацій. Зазначене уможливить ефективний перерозподіл ресурсів відповідно до актуальних потреб населення з урахуванням змін у чисельності та складі відповідної територіальної громади.

- Запровадження сучасних механізмів бюджетного планування, а саме використання програмно-цільового підходу до планування видатків та впровадження інструментів середньострокового бюджетного планування для прогнозування та забезпечення стабільності соціальних витрат.
- Підвищення прозорості та підзвітності використання бюджетних коштів через впровадження електронних систем моніторингу та контролю за виконанням бюджетних соціальних програм та забезпечення відкритого доступу до інформації про бюджетні соціальні видатки для громадськості.
- Активізація державно-приватного партнерства у соціальній сфері, а саме залучення приватного сектора до фінансування та управління соціальними об'єктами та розробка стимулів для бізнесу, який інвестує в соціальну сферу, включаючи податкові пільги та субсидії.
- Стимулювання інновацій у соціальних послугах на основі використання цифрових технологій для підвищення доступності та якості послуг у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.
- Зміцнення міжбюджетного співробітництва, удосконалення механізмів розподілу фінансових ресурсів між державними та місцевими бюджетами, а також забезпечення фінансової самостійності регіонів для виконання ними соціальних зобов'язань [1].

Реалізація зазначених заходів сприяє підвищенню ефективності бюджетного забезпечення виконання соціальної функції держави. Це дозволить забезпечити справедливий доступ громадян до соціальних послуг, зменшити регіональні диспропорції та створити умови для сталого соціально-економічного розвитку країни.

Видатки бюджетів, спрямовані на соціальне забезпечення, мають розглядатися не як витрати на «утримання» соціальних галузей чи підтримку вразливих верств населення - «видатки на споживання». Натомість вони повинні сприйматися як стратегічні інвестиції у соціальний розвиток, які сприятимуть формуванню сталого економічного зростання, підвищенню добробуту суспільства та створенню позитивних соціально-економічних результатів для держави в довгостроковій перспективі [18].

В умовах війни бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні набуло критично важливого значення, адже саме ця сфера забезпечує підтримку найбільш уразливих верств населення, відновлює соціальну рівновагу та підтримку стійкості суспільства. Війна створила нові виклики, які потребують адаптації існуючих механізмів фінансування та пошуку додаткових ресурсів для задоволення нагальних потреб громадян [39].

Особлива увага приділяється підтримці внутрішньо переміщених осіб, які втратили свою домівку та засоби до життєдіяльності. Бюджетні витрати спрямовуються на надання тимчасового житла, забезпечення соціальних виплат і доступу до базових послуг, таких як освіта та медицина.

Соціальний захист військових і їхніх родин також став одним із ключових напрямків бюджетного фінансування. Виокремлюють такі основні соціальні видатки на захист військових і їхніх родин: на матеріальне забезпечення військовослужбовців, компенсацію постраждалим і родинам загиблих, а також програми медичної, психологічної та соціальної реабілітації ветеранів.

В період повномасштабної військової агресії важливою складовою є підтримка пенсіонерів, людей з інвалідністю, багатодітних родин та інших категорій населення, які в умовах війни виявилися у досить складній ситуації. Це включає підвищення соціальної виплати, надання субсидій на комунальні послуги та забезпечення гуманітарної допомоги [39].

Медична сфера має значне навантаження через лікування поранених і евакуацію в зоні бойових дій. Кошти спрямовані передусім на закупівлю ліків, медичного обладнання, фінансування польових лікарень та розвиток психологічної підтримки постраждалих.

Освіта в умовах війни стикається з новими викликами. Відновлення пошкоджених шкіл, організація дистанційного навчання дітей у небезпечних регіонах, облаштування безпечних сховищ та забезпечення умов для роботи викладачів, учнів та студентів є ключовими напрямками фінансування.

Культура, спорт та духовний розвиток також потребують уваги, адже війна ставить під загрозу культурну спадщину нашої країни. Бюджетні ресурси використовують для збереження історичних пам'яток, підтримки культурних

ініціатив і програм розвитку, які сприяють відновленню морального духу населення.

Сучасна парадигма системи бюджетного фінансування соціальних програм стикається з численними викликами. Економічний спад і значна частина видатків на оборону обмежують фінансові можливості соціальної сфери. Відсутність єдиної системи соціальних стандартів, нерівномірний розподіл ресурсів між регіонами та ризики корупції не завжди дозволяють досягти бажаної ефективності.

Отже, сучасна система бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні потребує кардинальних змін та адаптації до реального сьогодення. Виявлені проблеми, такі як нерівномірність розподілу ресурсів, порушення уніфікованих стандартів фінансування, недосконалість механізмів планування та контролю, ставлять під загрозу ефективність реалізації соціальної політики.

З огляду на це, необхідним є комплексний підхід до реформування системи фінансування соціальних програм. Це включає впровадження чітких соціальних стандартів, оптимізацію мережі соціально-культурних установ, підвищення прозорості бюджетних процесів, використання сучасних технологій для моніторингу та управління фінансами, а також активізацію партнерства з приватним сектором.

Особливу увагу слід приділити адаптації системи фінансування до умов воєнного стану. Це включає підтримку найбільш уразливих верств населення, забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, а також відновлення інфраструктури соціальної сфери.

В умовах військової агресії соціальні видатки повинні розглядатися як стратегічна інвестиція у стійкість і розвиток суспільства. Формування нової парадигми фінансування, заснованої на ефективності, адресності та прозорості, забезпечити не лише вирішення нагальних проблем, але й створення основ для сталого соціально-економічного розвитку України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

2.1. Огляд структури та динаміки видатків на соціальну сферу

Формування та реалізація державної соціальної політики є одним із ключових пріоритетів бюджетного планування в Україні. Видатки на соціальну сферу відображають рівень державної підтримки населення в таких напрямках, як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, культура та спорт. Аналіз структури та динаміки цих видатків дозволяє оцінити, як ефективно держава розподіляє бюджетні ресурси для забезпечення соціальних стандартів, адаптації до економічних викликів та підтримки найуразливіших груп населення.

У даному підрозділі розглянуто основні тенденції щодо фінансування соціальної сфери з державного бюджету України, а також їхній вплив на соціально-економічний розвиток країни. Особливу увагу приділено зміні обсягів фінансування за окремими статтями бюджету, їхній частці в загальних видатках та співвідношенню з іншими сферами державного управління.

Оцінка бюджетного фінансування витрат на соціальну сферу дозволяє не лише зрозуміти сутність проблем у фінансуванні даної сфери, а й запропонувати реальні шляхи їх вирішення.

До видатків, які спрямовуються на фінансування соціальної сфери, згідно з функціональною класифікацією, відносять видатки на забезпечення соціального захисту, на освіту, на охорону здоров'я, на духовний та фізичний розвиток.

Розглянемо фінансування з Державного бюджету України найголовніших галузей соціальної сфери протягом 2019-2023 рр. (табл. 2.1.).

З наведених даних в таблиці 2.1. бачимо, що бюджетне фінансування соціальної сфери збільшувалось з року в рік. У 2019 році бюджетні витрати держави на соціальний захист та соціальне забезпечення склали 218,6 млрд грн. У 2020 році ці видатки досягли 322,7 млрд грн, що на 47,6% більше, ніж у попередньому році. Таке збільшення було спричинено зміною механізму

надання пільг і житлових субсидій: замість фінансування через субвенції місцевим бюджетам, ці витрати були передані під управління Міністерства соціальної політики. Основними змінами стали об'єднання кількох субвенцій у бюджетні програми. Зокрема, допомогу сім'ям із дітьми, малозабезпеченим родинам, дітям з інвалідністю та дітям-сиротам було включено до програми за КПКВК 2501030, а пільги й субсидії на оплату комунальних послуг та тверде паливо — до програми за КПКВК 2501230. Це також призвело до скорочення міжбюджетних трансфертів, оскільки частина витрат перейшла на державний рівень. В 2021 році фінансування соціального захисту збільшилося до 339,3 млрд грн, що на 5,1% перевищує рівень 2020 року. У 2022 році фінансування соціального захисту і забезпечення досягло 426 млрд грн, що означає зростання на 25,6% порівняно з попереднім роком. У 2023 році ці витрати зросли ще на 10,2%, досягнувши 469,3 млрд грн (рис. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Аналіз складу та структури видатків за функціональною класифікацією
Державного бюджету України за 2019-2023 рр. [39]**

Видатки	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.		2023р.	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
Загальнодержавні функції	168,2	15,7	163,8	12,7	206,6	13,9	202,0	7,5	296,1	7,3
Оборона	106,6	9,9	120,4	9,3	127,5	8,6	1142,9	42,2	2097,6	52,3
Громадський порядок, безпека, судова влада	140,2	13,1	157,7	12,2	174,4	11,7	443,3	16,4	574,6	14,3
Економічна діяльність	72,4	6,7	168,9	13,1	181,0	12,1	95,4	3,5	134,3	3,3
Охорона навколишнього середовища	6,3	0,6	6,6	0,5	8,2	0,6	4,7	0,2	5,2	0,1
ЖКГ	0,1	0,01	0,1	0,01	0,2	0,0	0,5	0,0	8,3	0,2
Охорона здоров'я	38,6	3,6	124,9	9,7	170,5	11,4	184,3	6,8	179,2	4,5
Духовний та фізичний розвиток	10,0	0,9	9,8	0,8	16,0	1,1	11,1	0,4	11,8	0,2
Освіта	51,7	4,8	52,9	4,1	63,8	4,3	58,5	2,2	60,4	1,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення	218,6	20,4	322,7	25,1	339,3	22,8	426,0	15,7	469,2	11,6
Міжбюджетні трансферти	260,3	24,3	160,2	12,4	202,7	13,6	136,8	5,1	177,3	4,4
Всього	1072,9	100	1288,0	100	1490,3	100	2705,4	100	4014,4	100

Тобто, у 2023 році бюджетне фінансування даної сфери зросло на 401,7

млрд грн в порівнянні з 2019 роком. Слід відзначити, що стрімке зростання фінансування спостерігається у 2020 та у 2023 роках, що пов'язано з наслідком реформи фінансування соціальних виплат, з пандемією COVID-19, а також з повномасштабним вторгненням РФ на територію України.

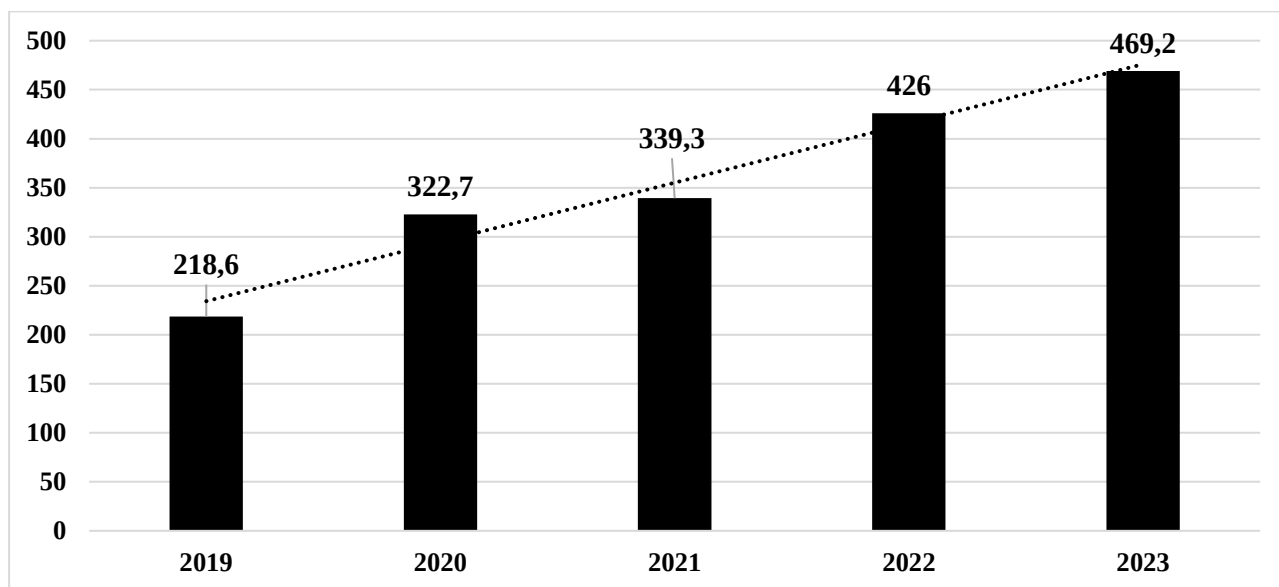

Рис. 2.2. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2019-2023 рр., млрд грн [39]

Отже, витрати на соціальний захист та забезпечення зросли на 50% за цей період, відображаючи підвищення соціальних потреб. З 2022 року більша частина коштів спрямовується на підтримку постраждалих від війни. Пенсії залишаються найбільшою статтею витрат, але частка витрат на адресну допомогу та підтримку ВПО суттєво зросла. Ці показники демонструють намагання держави адаптувати соціальну політику до поточних викликів, забезпечуючи мінімальний рівень захисту вразливих категорій населення.

У 2019 році державні витрати на охорону здоров'я склали 38,6 млрд грн. Збільшення видатків на 15,9 млрд грн порівняно з 2018 роком було зумовлене зміною системи фінансування первинної медичної допомоги. У першій половині 2018 року ці видатки фінансувалися в основному з місцевих бюджетів через медичну субвенцію. З 1 липня 2018 року, через запровадження програми медичних гарантій, фінансування первинної медичної допомоги стало

здійснюватися як з державного бюджету (за відповідною програмою), так і з місцевих бюджетів. У 2019 році фінансування цієї сфери стало повністю здійснюватися за рахунок державного бюджету через програму «Надання первинної медичної допомоги населенню».

У 2020 році видатки на охорону здоров'я за державним бюджетом збільшилися в 3,2 рази, досягнувши 124,9 млрд грн. Це зростання пов'язане з реалізацією II етапу медичної реформи за законом «Про державні гарантії медичного обслуговування населення». З 1 квітня 2020 року фінансування з державного бюджету на медичну субвенцію для місцевих бюджетів було припинено. Замість цього видатки фінансувалися через КПКВК 2308060 «Реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення» та КПКВК 2311500 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам для підтримки окремих закладів і заходів у системі охорони здоров'я», тоді як до цього, у 2019 році та в перші місяці 2020 року, фінансування здійснювалося через медичну субвенцію.

У 2021 році видатки на охорону здоров'я за державним бюджетом зросли на 36,5 %, досягнувши 170,5 млрд грн. У 2022 році це збільшення склало 7,7 %, що привело до суми 184,3 млрд грн. Водночас у 2023 році видатки на охорону здоров'я за державним бюджетом зменшилися на 2,7 %, складавши 179,2 млрд грн (рис. 2.2.).

Отже, за період 2019 – 2022 років спостерігалось постійне зростання видатків на охорону здоров'я через впровадження реформ, пандемію COVID-19 та воєнні дії. У 2023 році відбулося незначне скорочення через перерозподіл ресурсів на оборонні потреби. З 2020 року основна частина фінансування спрямована на реалізацію програми державних медичних гарантій. Особлива увага надається реабілітації, підтримці поранених та розвитку медичних закладів. У 2022 – 2023 роках значна частина витрат була орієнтована на адаптацію медичної системи до потреб у військових умовах.

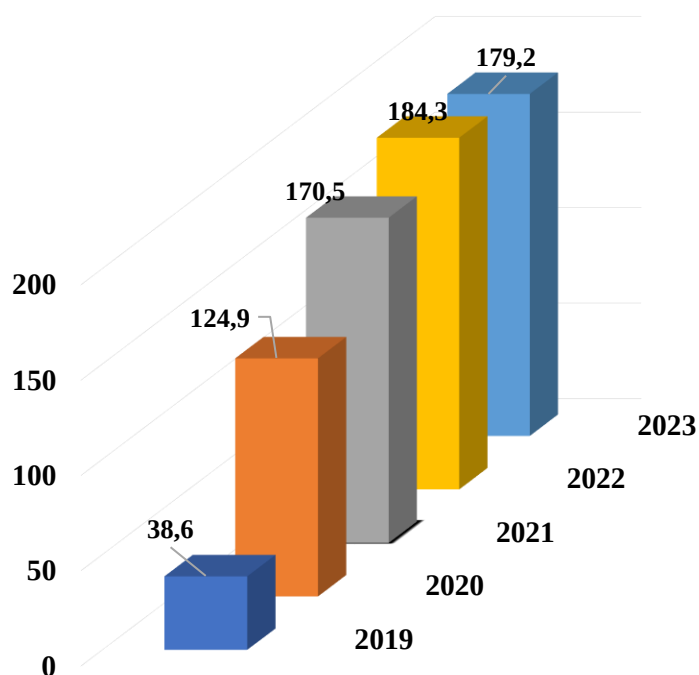
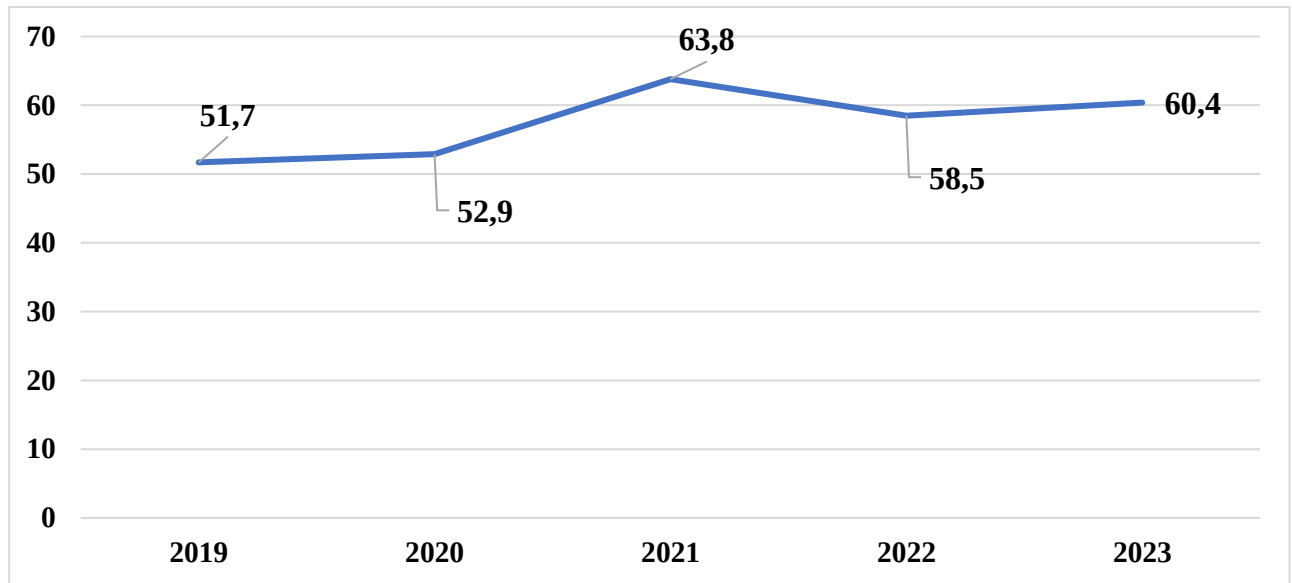

Рис. 2.2. Видатки на охорону здоров'я з Державного бюджету України протягом 2019-2023 рр., млрд грн [39]

Що стосується освіти, то видатки на цю сферу з року в рік збільшувались, хоча й незначно. У 2019 році державні видатки на освіту становили 51,7 млрд грн. У 2020 році бюджетне фінансування збільшилось на 2,3 % порівняно з попереднім роком і склало 52,9 млрд грн. У 2021 році видатки на освіту зросли на 20,8 % порівняно з 2020 роком, досягнувши суми у розмірі 63,8 млрд грн. У 2022 році ці видатки зменшились на 8,4 %, до 58,5 млрд грн. У 2023 році фінансування освіти з державного бюджету України зросло, на 3,3 % і склало 60,5 млрд грн (рис. 2.3.).

Отже, видатки на освіту збільшилися на 17% за 5 років (з 51,7 млрд грн у 2019 році до 60,4 млрд грн у 2023 році). У 2022 році фінансування скоротилося, але у 2023 році його частково відновлено для забезпечення основних потреб освіти. Головна увага зосереджена на підтримці навчального процесу в умовах війни, відновленні інфраструктури та впровадженні сучасних технологій у навчання. Основні пріоритети залишалися незмінними: підтримка зарплат освітян, модернізація інфраструктури, забезпечення доступу до якісної освіти навіть в умовах кризи. Ці дані свідчать про прагнення держави підтримувати

освітню сферу, незважаючи на фінансові та соціальні виклики.

**Рис. 2.3. Видатки Державного бюджету України на освіту
у 2019-2023 рр., млрд грн [39]**

Видатки на розвиток духовної і фізичної сфери, здійснювались стабільно, з незначним зростанням щороку: у 2019 році цей показник був зафіксований у розмірі 10 млрд грн, у 2020 році – 9,8 млрд грн, незначне зростання спостерігається у 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, на 6,11 млрд грн і становило 16 млрд грн. У 2022 і у 2023 роках, бюджетне фінансування складало 11,1-11,8 млрд грн відповідно. Тобто, найбільше бюджетних коштів на духовний та фізичний розвиток було виділено у 2021 році (рис. 2.4.).

Тобто, фінансування стабільно збільшувалося до початку повномасштабної війни. У зв'язку з війною видатки знизилися, але зберегли основні напрями. У 2023 році бюджетне фінансування розвитку духовної і фізичної сфери почало зростати, зосереджуючи увагу на відновленні культурної та спортивної інфраструктури. Ці дані відображають намагання держави підтримувати сферу духовного та фізичного розвитку, навіть в умовах економічних і соціальних викликів.

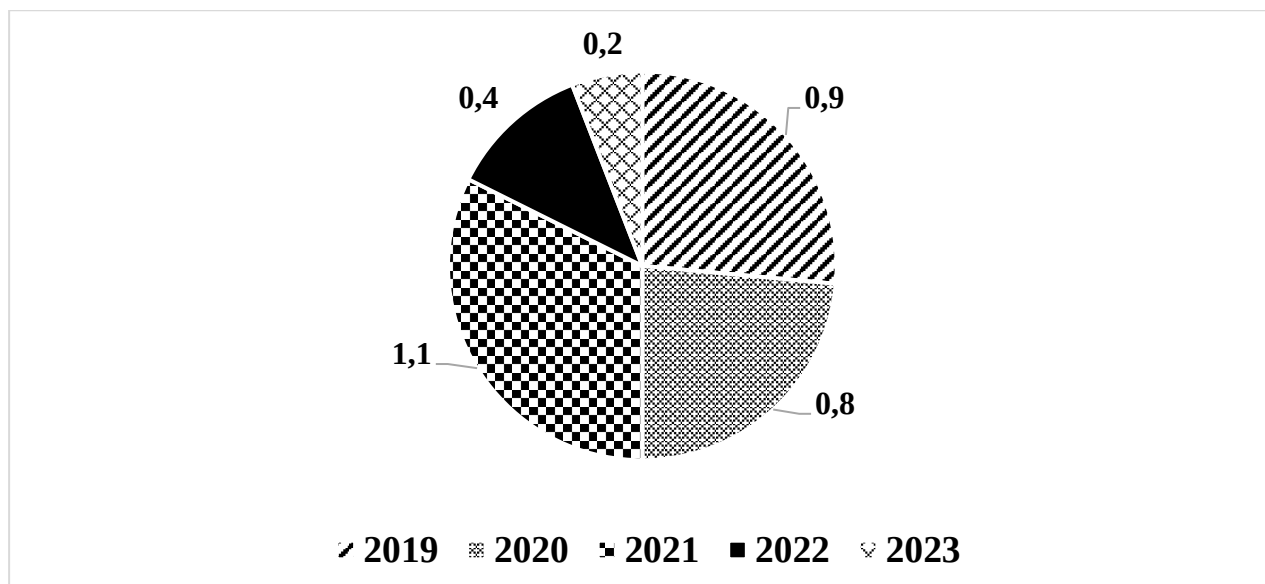

Рис. 2.3. Видатки Державного бюджету України на духовний та фізичний розвиток за 2019-2023 рр., у % [39]

Незважаючи на те, що пріоритети фінансування в Україні в умовах війни орієнтовані на оборону та військові потреби, видатки на інші важливі сфери, такі як соціальний захист та соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я і духовний та фізичний розвиток, все одно отримують підтримку та фінансування з державного бюджету.

2.2 Дослідження розподілу фінансування між секторами соціальної сфери

Розглянемо структуру витрат на соціальний захист і забезпечення, щоб побачити, як бюджетні кошти розподіляються на різні програми та заходи, спрямовані на підтримку населення, зокрема малозабезпечених верств, осіб з інвалідністю, пенсіонерів та інших груп, що потребують державної допомоги. Це дає змогу зрозуміти пріоритети соціальної політики та ефективність використання коштів у цій сфері (табл. 2.2.).

З таблиці 2.2. видно, що загальні витрати на соціальний захист постійно зростали. У 2019 році вони становили 218,6 млрд грн, а у 2023 році – 469,2 млрд грн, що є більш ніж двократним збільшенням.

Основну частину витрат (близько 58,32%) займає соціальний захист пенсіонерів. Значну частку також займає соціальний захист інших категорій

населення (32,32%). Видатки на сім'ї, дітей і молодь зросли до 24,3 млрд грн у 2023 році (5,19% загальних витрат).

Таблиця 2.2.

**Фінансування соціального захисту та забезпечення з державного бюджету
України у 2019-2023 рр. [39]**

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.		2023р.	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Соціальний захист на випадок непрацездатності	2,7	1,25	2,5	0,79	5,4	1,59	2,2	0,52	3,6	0,77
Соціальний захист пенсіонерів	182,2	83,37	202,2	62,68	201,1	59,29	232,9	54,68	273,7	58,32
Соціальний захист ветеранів війни та пенсіонерів	1,4	0,66	1,6	0,50	1,7	0,49	1,5	0,35	2,1	0,44
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	0,1	0,06	0,07	0,02	0,1	0,04	0,1	0,02	24,3	5,19
Соціальний захист безробітних	-	-	6,7	2,06	1,8	0,53	-	-	-	-
Допомога у вирішенні житлового питання	25,5	11,69	38,6	11,97	50,2	14,80	35,01	8,22	13,6	2,91
Соціальний захист інших категорій населення	6,2	2,85	70,7	21,91	78,4	23,11	152,5	35,81	151,7	32,32
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,03	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,02	0,01	0,008	0,00
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,2	0,11	0,2	0,06	0,4	0,12	1,7	0,39	0,2	0,04
Всього	218,6	100	322,7	100	339,3	100	426	100	469,2	100

Аналіз динаміки всіх категорій видатків на соціальний захист і забезпечення за 2019 – 2023 роки:

Соціальний захист на випадок непрацездатності – зменшення фінансування з 2,7 млрд грн у 2019 році до 2,2 млрд грн у 2022 році, а потім незначне збільшення зростання до 3,6 млрд грн у 2023 році. Витрати цієї категорії залишаються порівняно невеликими, з піком у 2021 році (5,4 млрд грн).

Щодо соціального захисту пенсіонерів, то спостерігається постійне зростання: 2019 рік: 182,2 млрд грн; 2020 рік: 202,2 млрд грн; 2023 рік: 273,7 млрд грн. Найбільша частка в загальних витратах, стабільний пріоритет бюджету.

Соціальний захист ветеранів війни та пенсіонерів: відносно стабільна динаміка фінансування: 2019 рік: 1,4 млрд грн; 2023 рік: 2,1 млрд грн, тобто

спостерігається невелике зростання витрат протягом аналізованого періоду.

Стосовно соціального захисту сім'ї, дітей та молоді, то значне збільшення фінансування з Державного бюджету України зафіксовано у 2023 році, адже у 2019 сума видатків становила 0,1 млрд грн, а у 2023 – 24,3 млрд грн., що можливо, через нові ініціативи.

У фінансуванні соціального захисту безробітних помітний стрибок у 2020 році (6,7 млрд грн), а потім витрати скорочуються. Дана категорія не мала фінансування у 2019, 2022, та 2023 роках.

Допомога у вирішенні житлового питання: значне зростання у 2020–2021 роках (38,6 і 50,2 млрд грн), потім зниження до 13,6 млрд грн у 2023 році. Пікові витрати припали на 2021 рік, можливо, через державні програми.

Щодо виділення видатків на соціальний захист інших категорій населення, то спостерігається різке зростання: 2019 рік – 6,2 млрд грн; 2022 рік – 152,5 млрд грн; 2023 рік – 151,7 млрд грн. Тобто, значна увага до цієї категорії після 2020 року.

Стосовно динаміки бюджетного фінансування фундаментальних та прикладних досліджень і розробок в сфері соціального захисту, то спостерігаються незначні витрати, які варіюються між 0,008 млрд грн (2023 рік) і 0,05 млрд грн (2021 рік), тобто дана категорія не є пріоритетною.

І щодо фінансування з бюджету іншої діяльності у сфері соціального захисту, то зафіксовано незначне зростання: 2019 рік – 0,2 млрд грн; 2022 рік – 1,7 млрд грн. Витрати залишаються малими в порівнянні з іншими категоріями.

Постійне зростання загальних витрат на соціальний захист, що свідчить про посилення соціальної підтримки (табл. 2.2.).

З таблиці 2.3. бачимо, що загальні витрати на охорону здоров'я протягом 2019 – 2023 рр. зросли з 38,6 млрд грн у 2019 році до піку в 184,3 млрд грн у 2022 році. У 2023 році вони знизилися до 179,2 млрд грн.

Структура видатків у 2023 році: Основна частина витрат припадає на іншу діяльність у сфері охорони здоров'я (84,51%).

Значні видатки також спрямовані на санітарно-профілактичні та

протиепідемічні заходи (7,25%) і лікарні та санаторно-курортні заклади (7,51%).

Інші категорії мають незначну частку щодо бюджетного фінансування.

Інша діяльність у сфері охорони здоров'я стабільно домінує щодо виділення коштів з Державного бюджету України і характеризується різким зростанням у 2020 році (112,2 млрд грн) і піком у 2022 році (157,7 млрд грн). Видатки на санітарно-профілактичні заходи теж поступово зростали, досягнувши максимуму у 2023 році (13 млрд грн). Лікарні та санаторно-курортні заклади продемонстрували стабільний рівень витрат із незначними коливаннями. Поліклініки та амбулаторії залишаються малозначною категорією з поступовим збільшенням витрат (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Видатки на охорону здоров'я за 2019-2023 рр. [39]

Видатки на охорону здоров'я	2019р.а		2020р.а		2021р.а		2022р.а		2023р.а	
	млрд грн	%а	млрд грн	%а	млрд грн	%а	млрд грн	%а	млрд грн	%а
Медична продукція та обладнання	-а	-а	-а	-а	-а	-а	0,2а	0,12а	-а	-а
Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога	0,1а	0,42а	0,2а	0,14а	0,25а	0,15а	0,32а	0,18а	0,4а	0,21а
Лікарні та санаторно-курортні заклади	8,2а	21,31а	7,8а	6,21а	14,1а	8,26а	13,7а	7,41а	13,5а	7,51а
Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади	1,7а	4,42а	4,2а	3,37а	7,4а	4,32а	11,6а	6,32а	13а	7,25а
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	0,5а	1,33а	0,5а	0,48а	0,9а	0,52а	0,8а	0,42а	0,9а	0,52а
Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	27,9а	72,51а	112,2а	89,79а	147,9а	86,75а	157,7а	85,56а	151,5а	84,51а
Всього	38,6а	100а	124,9а	100а	170,5а	100а	184,3а	100а	179,2а	100а

Щодо бюджетного фінансування освіти протягом 2019-2023 років, то загальна сума видатків на освіту зросла з 51,7 млрд грн у 2019 році до 60,4 млрд грн у 2023 році. Це зростання на 16,8% за п'ять років. Проте найбільше видатків було у 2021 році (63,8 млрд грн), після чого у 2022 році спостерігалось тимчасове зниження (табл. 2.4.).

Щодо розподілу бюджетного фінансування за основними категоріями, то фахова передвища та вища освіта стабільно отримує найбільшу частку фінансування – понад 80% щороку. Видатки на інші заклади та заходи у сфері освіти поступово збільшувалися: з 7,72% у 2019 році до 9,18% у 2023 році.

Стосовно змін здійснення видатків з бюджету в окремих категоріях, то найзначніші зміни відбулися в програмах матеріального забезпечення закладів освіти, адже фінансування у 2023 році різко зросло до 1,41 млрд грн (2,34%), після низького рівня у 2022 році (0,09 млрд грн). Післядипломна освіта втрачала фінансування з 1,1 млрд грн у 2019 році до 0,3 млрд грн у 2023 році. Фундаментальні та прикладні дослідження зберігають майже стабільне фінансування на рівні близько 1,2-1,7 млрд грн щороку.

Таблиця 2.4.

**Видатки на освіту з Державного бюджету України
протягом 2019-2023 рр. [39]**

Видатки на освіту	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.		2023р.	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Загальна середня освіта	0,38	0,75	0,37	0,70	0,49	0,77	0,47	0,81	0,48	0,80
Професійна (професійно-технічна освіта)	0,35	0,69	0,39	0,74	0,46	0,72	0,48	0,83	0,44	0,72
Фахова передвища та вища освіта	1,3	83,31	44,5	84,19	53,8	84,27	49,9	85,27	50,2	83,03
Післядипломна освіта	1,1	2,16	1,1	2,02	0,98	1,54	0,31	0,53	0,30	0,51
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	0,43	0,83	0,33	0,63	0,64	1,01	0,38	0,65	0,42	0,70
Програми матеріального забезпечення закладів освіти	1,1	2,04	0,52	0,99	0,69	1,07	0,09	0,16	1,41	2,34
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	1,3	2,50	1,32	2,49	1,7	2,74	1,21	2,08	1,64	2,17
Інші заклади та заходи у сфері освіти	3,98	7,72	4,4	8,24	5,04	7,89	5,7	9,67	5,6	9,18
Всього	51,7	100	52,9	100	63,8	100	58,5	100	60,4	100

Фінансування сфери вищої освіти залишалося домінуючим, що вказує на її пріоритетність у державній політиці. Спостерігається стабільність щодо виділення бюджетних коштів на середню та професійно-технічну освіту, хоча їхня частка у бюджеті незначна. Є суттєві коливання в позашкільній освіті та

програмах матеріального забезпечення, що може вказувати на реактивний розподіл коштів залежно від поточних потреб чи обставин. Зафіксовано зменшення фінансування післядипломної освіти, що можливо, через меншу актуальність цього напрямку в сучасних умовах (табл. 2.4.).

Таблиця 2.5.

**Духовний та фізичний розвиток з Державного бюджету України
у 2019-2023 рр. [39]**

Видатки на духовний та фізичний розвиток	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.		2023р.	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Фізична культура і спорт	2,9	28,79	2,2	21,93	5,1	31,83	3,8	34,46	3,4	34,46
Культура та мистецтво	5,3	53,37	5,2	53,21	7,3	45,59	4,3	38,80	4,3	38,80
Медіа (засоби масової інформації)	1,6	16,37	2,3	23,54	3,5	21,74	2,8	25,19	2,8	25,19
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку	0,03	0,35	0,03	0,37	0,04	0,27	0,04	0,41	0,04	0,41
Інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку та інформації	0,1	1,11	0,08	0,88	0,09	0,57	0,12	1,14	0,12	1,4
Всього	0,9	100	0,8	100	1,1	100	0,4	100	0,2	100

Загальні видатки на духовний та фізичний розвиток зменшувалися з 15,9 млрд грн у 2019 році до 14,7 млрд грн у 2023 році, що свідчить про загальне зниження фінансування цієї сфери на 7,5% за п'ять років (табл. 2.5.).

У 2021 році видатки різко зросли, досягнувши 17,3 млрд грн (на 8,8% більше порівняно з 2020 роком), але потім знову зменшилися у 2022 і 2023 роках.

Фізична культура і спорт: видатки на фізичну культуру та спорт мали найбільшу частку серед інших категорій (28,79% у 2019 році та 34,46% у 2023 році). Сума видатків на цей напрямок зросла з 2,9 млрд грн у 2019 році до 3,4 млрд грн у 2023 році, хоча спочатку були деякі коливання, зокрема зниження у 2020 році.

Культура та мистецтво: видатки на культуру та мистецтво стабільно займали більшу частину бюджету, залишаючись на рівні 53-53,4% від загального бюджету в період 2019-2023. Зміни в сумі фінансування не були дуже значними,

зменшившись з 5,3 млрд грн у 2019 році до 4,3 млрд грн у 2022 та 2023 роках. Це свідчить про стабільне, але дещо скорочене фінансування у порівнянні з іншими напрямками.

Щодо фінансування з Державного бюджету України медіа (засоби масової інформації), то видатки на медіа збільшилися, що може бути пов'язано з важливістю засобів масової інформації для інформування громадян. Видатки зросли з 1,6 млрд грн у 2019 році до 2,8 млрд грн у 2023 році. Частка медіа у загальних витратах зросла з 16,37% у 2019 році до 25,19% у 2023 році, що свідчить про зростання уваги до цієї сфери.

Фінансування фундаментальних та прикладних досліджень у сфері духовного та фізичного розвитку характеризується наступними тенденціями: ця категорія має незначне фінансування, яке залишалося майже незмінним протягом усіх років (приблизно 0,03-0,04 млрд грн щороку), що складає близько 0,27-0,41% від загальних видатків.

Інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку: сума фінансування на інші напрямки також коливалася, але залишалася на невеликому рівні – від 0,1 млрд грн у 2019 році до 0,12 млрд грн у 2023 році. Частка цих видатків у загальному бюджеті становить 0,88 – 1,4%.

Отже, загальний обсяг видатків на розвиток духовної та фізичної сфери зменшувався в 2022 і 2023 роках після зростання у 2021 році. Однак частка кожної категорії в бюджеті залишалася відносно стабільною, за винятком деяких змін в окремих напрямках.

Видатки на культуру та мистецтво знизилися, що може свідчити про менш пріоритетне фінансування цієї сфери у останні роки. Збільшення фінансування спостерігається на засоби масової інформації свідчить про збільшену увагу до цієї сфери, ймовірно, через потребу в інформуванні громадськості та соціально значущих подіях. Фінансування фундаментальних та прикладних досліджень залишається на низькому рівні і є мінімальним порівняно з іншими категоріями.

Спортивний сектор займає значну частку в загальних витратах і це є доказом того, наскільки важливим він є для покращення фізичного здоров'я

населення.

Отже, у 2019-2023 роках спостерігалось загальне зростання фінансування соціальної сфери в Україні, що свідчить про намагання уряду підвищити рівень соціального захисту населення та розвиток соціальних послуг. Проте, з огляду на економічні труднощі, що виникли внаслідок війни та глобальних викликів, темпи зростання фінансування соціальної сфери були неоднорідними.

Основні витрати на соціальну сферу спрямовувалися на пенсії, соціальні виплати та охорону здоров'я. Пенсійне забезпечення залишалося найбільшим напрямом витрат, що обумовлено необхідністю підтримки значної частини населення, яке перебуває на пенсії, зокрема в умовах економічної нестабільності.

Видатки на освіту та культуру зберігали певний рівень стабільності, але порівняно з іншими сферами соціального захисту, такі програми отримували меншу частку загального бюджету. Це свідчить про потребу в більшому державному фінансуванні цих сфер, щоб забезпечити їх сталий розвиток, особливо в умовах відновлення після війни.

Попри значне збільшення фінансування медичної сфери у зв'язку з пандемією COVID-19, після 2022 року відбулося скорочення видатків на деякі медичні програми, що, ймовірно, зумовлено економічними проблемами та зміщенням пріоритетів у зв'язку з воєнними діями.

Видатки на фізичну культуру та спорт, хоча і залишаються важливими, зазнали деяких коливань упродовж періоду, зокрема зменшення фінансування у 2022 році через кризові явища.

Спостерігається тенденція до зниження видатків на інфраструктурні проекти у соціальній сфері, зокрема в галузі житлово-комунального господарства та розвитку громадської інфраструктури. Це може відобразитися на добробуті населення, особливо в умовах високих потреб у відновленні після війни.

Враховуючи обмеженість ресурсів, важливо зосередити увагу на ефективному використанні наявних коштів, оптимізації витрат та запобіганні їх нецільовому використанню. Враховуючи зростаючі виклики, державне

фінансування має бути орієнтоване на пріоритетні соціальні потреби.

Війна, економічні санкції та міжнародна фінансова допомога істотно вплинули на бюджетне фінансування соціальної сфери. У зв'язку з цим, державний бюджет потребує адаптації до нових умов і більш ефективного управління фінансами, орієнтуючись на соціальні пріоритети.

В умовах зростання рівня безробіття та падіння доходів, особливо серед вразливих груп населення, необхідно розширювати програми соціальної підтримки, надаючи допомогу у вигляді грошових виплат, соціальних послуг та іншої допомоги для підтримки громадян у період кризи.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Основні перспективи подальшого розвитку фінансування соціальної сфери визначають ключові напрямки й можливості для вдосконалення системи соціального забезпечення, спрямованої на уможливлення гідного рівня життя кожного громадянина. Усвідомлення гостроти соціальних проблем та найважливіших соціальних потреб сприяє активному вдосконаленню бюджетних соціальних програм, які враховують сучасні виклики та потреби суспільства.

До основних перспектив фінансування соціальної сфери необхідно віднести такі основні категорії [42]:

- Збільшення бюджетних асигнувань. В даному випадку доцільно забезпечити пріоритетність видатків на соціальні програми, що охоплюють найуразливіші категорії населення. Важливим є також підвищення фінансової ефективності місцевих бюджетів для ефективної реалізації програми на регіональному рівні.
- Удосконалення механізмів розподілу коштів. Це може бути забезпечене через запровадження адресного підходу до надання соціальної допомоги, а також використання сучасних аналітичних інструментів для оцінки потреб та моніторингу використання бюджетних ресурсів.
- Інноваційні підходи у фінансуванні соціальних програм, до яких відносять партнерство з приватним сектором для залучення додаткових інвестицій у соціальну сферу, розширення міжнародного співробітництва, залучення грантів і технічної допомоги для підтримки соціальних ініціатив, а також розробка нових механізмів залучення фінансування, таких як краудфандинг і благодійні фонди.
- Цифровізація системи соціального захисту. Сюди доцільно віднести створення інтегрованих електронних платформ для зручного доступу громадян

до соціальних послуг та розширення використання електронних платежів для швидкого надання соціальної допомоги.

- Залучення громадськості до обговорення пріоритетів соціальної політики та створення механізмів прозорого моніторингу використання коштів, що забезпечує довіру громадян до системи [42].

Стратегія оптимізації бюджетних видатків на соціальну сферу є невід'ємною складовою забезпечення раціонального використання бюджетних коштів і досягнення максимального соціального ефекту від проведених програм і заходів соціального спрямування. У сучасних умовах вони спрямовані на вдосконалення управління фінансами, впровадження результативних програм і підвищення прозорості використання коштів (рис. 3.1) [45].

Впровадження стратегії оптимізації видатків сприятиме більш ефективному вирішенню соціальних проблем, підвищенню якості надання послуг населенню та зниженню фінансових ризиків. Прозорість та результативність у використанні бюджетних ресурсів стають основою для зміцнення довіри громадян до державної політики у сфері соціального захисту та створюють передумови для подальшого розвитку соціальної сфери.

Удосконалення процесу розподілення та контролю за використанням бюджетного фінансування є ключовим напрямком, спрямованим на забезпечення ефективного управління фінансами у соціальній сфері країни. Це завдання передбачає застосування сучасних підходів до планування, розподілу та моніторингу бюджетних ресурсів, що дозволяє не тільки оптимізувати їх використання, але й забезпечити прозорість, справедливість і максимальний соціальний ефект [45].

Зокрема, проведення оптимізації бюджетного планування включає детальний аналіз потреб суспільства, визначення стратегічних пріоритетів і розробку довгострокових планів соціального фінансування. Особливе значення має врахування соціальних викликів і гнучкість планування, що дозволяє швидко адаптуватися до змін. Це сприяє забезпеченню належного розподілу фінансових ресурсів і досягненню визначених цілей.

Рис. 3.1. Основні підходи до реалізації стратегії оптимізації видатків

**Складено автором на основі [29]*

Ефективний механізм розподілу коштів базується на прозорих процедурах і чітких критеріях оцінки ефективності відповідної соціальної програми. Зокрема, використання конкурсних механізмів, системи моніторингу та оцінки результативності забезпечує чесний і раціональний розподіл ресурсів між різними соціальними проектами.

Важливим елементом оптимізації видатків є впровадження чітких стандартів і критеріїв розподілу коштів. Це уможливить об'єктивний й справедливий розподіл ресурсів на основі уніфікованих показників, які враховують регіональні та соціальні особливості територіальних громад та можливі зміни в соціально-економічній ситуації.

Залучення різних стейкхолдерів, у тому числі урядових структур, громадських організацій та різних представників груп суспільства, сприяє підвищенню легітимності рішень. Публічне обговорення процесів розподілу бюджетного фінансування на соціальні програми та залучення громадськості до прийняття рішень допомагають врахувати потреби широкого кола населення.

Проведення постійного моніторингу та всебічного аналізу ефективності використання коштів та соціальні проекти є невід'ємною системою удосконалення оптимізації видатків соціального спрямування. Регулярний контроль дозволить оперативно виявляти проблеми й вдосконалювати механізми розподілу бюджетних ресурсів.

Загалом, вдосконалення механізмів розподілу та контролю за використанням бюджетних коштів на соціальну сферу створює основу для ефективного управління фінансовими ресурсами, підвищення результативності досягнення соціальних цілей та зміцнення рівня довіри громадян до державної системи соціального захисту.

Впровадження інноваційних підходів до фінансування соціальної сфери відкриває нові можливості для підвищення ефективності, стабільності та доступності соціальних програм, враховуючи сучасні виклики і тенденції. Ці підходи акцентують увагу на розширенні ресурсної бази, впровадженні нових моделей управління та партнерстві між різними секторами [45]:

1. Соціальні інвестиції. Цей інноваційний підхід спрямований на вкладення коштів у соціальні проекти і програми, які мають значні соціальні та економічні переваги. Джерелами інвестицій можуть бути державні структури, приватний бізнес або благодійні фонди. Соціальні інвестиції сприяють мобілізації додаткових фінансових ресурсів та підвищенню ефективності

використання бюджетних коштів. Наприклад, інвестиції в програми освіти чи охорони здоров'я сприяють довгостроковому розвитку людського капіталу країни та ін [45].

2. Соціальні інновації. Даний інноваційний підхід базується на використанні новітніх технологій, фінансових інструментів та організаційних моделей. Це можуть бути як фінансові інновації (мікрофінансування, соціальні зобов'язання), так і нові методи управління (наприклад, цифровізація процесів або інтеграція послуг). Соціальні інновації забезпечують підвищення якості послуг, розширюють доступність програми та створюють можливості для інтеграції маргіналізованих груп населення [36].

3. Публічно-приватні партнерства (ППП). Даний інноваційний підхід передбачає взаємодію між державними та приватними секторами, що уможливорює залучення приватного бізнесу у фінансування та реалізацію соціальних проектів на макрорівні. Наприклад, програма PPP може забезпечити будівництво соціальної інфраструктури або впровадження професійної підготовки. Такі партнерства стимулюють інновації, підвищують прозорість і сприяють ефективнішому використанню наявних ресурсів на стратегічно важливі соціальні напрямки.

4. Альтернативні джерела фінансування. Цей інноваційний підхід передбачає пошук додаткових джерел коштів на соціальні програми, таких як благодійні внески, гранти, краудфандинг. Це відкриває додаткові можливості для забезпечення стабільності соціальних програм. Наприклад, благодійні внески можуть фінансувати програми підтримки вразливих верств населення, а фінансові інструменти, такі як соціальні зобов'язання, допомагають отримати довгострокове фінансування [29].

Інноваційні підходи є ключем до створення більш стійкої та орієнтованої на потреби населення системи соціального захисту. Вони сприяють розширенню доступу до послуг, оптимізації використання ресурсів та досягненню стратегічних соціальних цілей [36].

Альтернативні джерела фінансування соціальної сфери є інструментом для розширення фінансової бази соціальних програм та проектів. Вони доповнюють традиційні джерела, такі як бюджетні видатки і відкривають нові можливості для вирішення соціальних проблем за рахунок інноваційних підходів і залучення додаткових ресурсів.

Основні типи альтернативних джерел фінансування [29]:

- Благодійні внески від приватних осіб, приватних підприємств або фондів, які спрямовуються на підтримку соціальних програм чи ініціатив. Благодійність дозволяє залучити ресурси для адресної підтримки вразливих груп або реалізації суспільно важливих проектів.

- Гранти надаються урядовими структурами, міжнародними установами чи фондами з метою фінансування визначених соціальних ініціатив. Це джерело, як правило, слугує з метою функціонування соціальних програм, які мають стратегічне значення в освіті, охороні здоров'я та соціальному захисті.

- Фінансування від міжнародних організацій. Зокрема Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та інші міжнародні інституції виділяють фінансують реалізацію глобальних соціальних програм. Це важливий ресурс для підтримки стабільності соціального захисту в умовах економічної кризи чи надзвичайних ситуацій.

- Спонсорські програми та партнерства, на основі яких приватні підприємства можуть фінансувати конкретні соціальні проекти або програми, отримуючи в обмін публічне визнання чи інші переваги (наприклад податкові тощо). Такий підхід передбачає сприяння розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

- Краудфандинг - онлайн-платформа для збору коштів від широкого загалу є сучасним способом фінансування важливих для суспільства соціальних ініціатив [29].

Альтернативні джерела фінансування є перспективним інструментом для зміцнення соціального захисту держави. Їх впровадження сприяє розширенню

можливостей реалізації соціальних програм, забезпечує стабільність фінансування та підвищення рівня добробуту суспільства.

Завершуючи аналіз перспектив розвитку фінансування соціальної сфери в умовах побудови соціально-орієнтованої економіки України, важливо підкреслити, що інноваційні підходи, оптимізація бюджетних видатків, залучення альтернативних джерел фінансування та вдосконалення управління є ключовими елементами успішного вирішення соціальних викликів.

Реалізація запропонованих стратегій дозволяє не лише підвищити ефективність та прозорість використання бюджетних ресурсів, але й створити стабільну основу для забезпечення гідного рівня життя громадян в нашій державі. Удосконалення механізмів соціального захисту сприятиме посиленню довіри суспільства до державних інституцій та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку країни.

Таким чином, інтеграція сучасних фінансових інструментів, посилення партнерства між державним і приватним секторами, а також активне залучення громадськості до формування соціальної політики є фундаментальними умовами для створення ефективної, орієнтованої на потреби суспільства системи інструментів фінансування соціальної сфери. Реалізація цих перспектив сприятиме побудові соціально відповідальної держави, здатної забезпечити високий рівень добробуту своїх громадян та стійкість соціально-економічної системи.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведені дослідження, можна виокремити такі основні результати:

1. Бюджет є ключовим фінансовим інструментом для реалізації соціальних функцій держави. Він забезпечує виконання соціально значущих ініціатив та задоволення суспільних потреб, підтримуючи стабільність і добробут населення.

2. Бюджетне фінансування соціальних функцій держави є основним механізмом соціальної політики, спрямованим на забезпечення рівних можливостей, соціальної справедливості та стратегічного розвитку суспільства. Бюджетне фінансування відображає цінності та зобов'язання держави перед громадянами.

3. Забезпечення сталого розвитку країни, підвищення рівня життя населення та зміцнення соціальної забезпеченості можливо тільки за умов прозорості бюджетного процесу, оптимального розподілу ресурсів та ефективного використання коштів. Реалізація соціальної політики через бюджет є важливою складовою успішного функціонування соціальної держави, спрямованої на побудову гармонійного, справедливого і процвітаючого суспільства.

4. Система фінансування соціальної сфери в Україні потребує змін. Проблеми, як-от нерівномірний розподіл ресурсів, недосконалі механізми планування та контролю, знижують ефективність реалізації соціальної політики.

5. У період військової агресії соціальні видатки мають розглядатися як інвестиція в стійкість і розвиток суспільства. Ефективне, адресне та прозоре фінансування сприятиме як розв'язанню нагальних проблем, так і довгостроковому соціально-економічному розвитку. Незважаючи на те, що пріоритети фінансування в Україні в умовах війни орієнтовані на оборону та військові потреби, видатки на інші важливі сфери, такі як соціальний захист

та соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я і духовний та фізичний розвиток, все одно отримують підтримку та фінансування з державного бюджету.

6. У 2019-2023 роках спостерігалось загальне зростання фінансування соціальної сфери в Україні, що свідчить про намагання уряду підвищити рівень соціального захисту населення та розвиток соціальних послуг. Проте, з огляду на економічні труднощі, що виникли внаслідок війни та глобальних викликів, темпи зростання фінансування соціальної сфери були неоднорідними.

7. Основні витрати на соціальну сферу спрямовувалися на пенсії, соціальні виплати та охорону здоров'я. Пенсійне забезпечення залишалося найбільшим напрямом витрат, що обумовлено необхідністю підтримки значної частини населення, яке перебуває на пенсії, зокрема в умовах економічної нестабільності. Видатки на освіту та культуру зберігали певний рівень стабільності, але порівняно з іншими сферами соціального захисту, такі програми отримували меншу частку загального бюджету. Це свідчить про потребу в більшому державному фінансуванні цих сфер, щоб забезпечити їх сталий розвиток, особливо в умовах відновлення після війни. Попри значне збільшення фінансування медичної сфери у зв'язку з пандемією COVID-19, після 2022 року відбулося скорочення видатків на деякі медичні програми, що, ймовірно, зумовлено економічними проблемами та зміщенням пріоритетів у зв'язку з воєнними діями. Видатки на фізичну культуру та спорт, хоча і залишаються важливими, зазнали деяких коливань упродовж періоду, зокрема зменшення фінансування у 2022 році через кризові явища. Спостерігається тенденція до зниження видатків на інфраструктурні проекти у соціальній сфері, зокрема в галузі житлово-комунального господарства та розвитку громадської інфраструктури. Це може відобразитися на добробуті населення, особливо в умовах високих потреб у відновленні після війни.

8. В умовах обмежених ресурсів пріоритетом є оптимізація витрат, запобігання нецільовому використанню коштів та зосередження на найбільш нагальних соціальних потребах.

9. Для вдосконалення фінансування соціальної сфери потрібні інноваційні підходи, залучення альтернативних ресурсів, оптимізація витрат та підвищення ефективності управління. Ці дії сприятимуть вирішенню соціальних викликів і зміцненню економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранник Л. Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. *Вісник ДДФА. Економічні науки*. 2014. № 1. С. 8 - 15.
2. Бичков С. І. Сучасна система соціального захисту в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_12_12 (дата звернення 23.09.2019).
3. Бліхар М., Гей К. Правові засади складання та розгляду бюджетної декларації. *Підприємницьке господарство і право*. 2021. №6.
4. Богдан Т. Бюджетні видатки 2021 року: злеті і падіння. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/505515_byudzhetni_vidatki_2021_roku_zleti_i.html
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. (у ред. від 18.04.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Валовий внутрішній продукт України (за даними Міністерства фінансів України). URL: <http://index.minfm.com.ua/index/gdp/>
7. Венцель В.Т. Бюджетна політика як інструмент реалізації соціальної функції держави. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. *Серія: Державне управління. Том 31 (70)*. 2020. №4
8. Возняк Г. Фінансова децентралізація та стале ендегенне зростання регіонів: формалізація напрямів впливу. *Світ Фінансів*. 2019. № 2(59). С. 49–59.
9. Доходи та витрати населення за регіонами України (за даними Державної служби статистики України). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С.568 - 571
11. Дюк А.А. Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація. *Ефективна економіка*. 2018. №3.
12. Загальна декларація про права людини: документ 995 015. URL:

https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/995_015#Text

13. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання. К. : Ін-т соц.-екон. стратегій. 2007. 528 с.

14. Звіт про виконання показників бюджету Пенсійного фонду України за 2023 р. (за даними Пенсійного фонду України). URL: <https://www.pfu.gov.ua/byudzheth/zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensij-nogofondu-ukrayiny/>

15. Звітність про виконання Державного бюджету за 2023 рік (за даними Державної казначейської служби України). URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2023-rik>

16. Іваницька М. П. Проблеми мобілізації доходів місцевих бюджетів та шляхи їх вирішення. Матеріали загальноуніверситетської наукової 69 конференції професорсько-викладацького складу “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ” (Тернопіль, 10 квітня 2018 р.). *Тернопіль: Вектор, 2018. С. 38–40.*

17. Іванова А. М., Вацлавський О. І. Фінансування соціального захисту в умовах децентралізації в Україні. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: збірник тез доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. С. 96 - 98.

18. Канєва Т. В., Думікян А. К. Вплив видатків бюджетних установ на економічне зростання. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 141–148.

19. Качула С.В. Фактори модернізації державної фінансової політики у системі соціального розвитку суспільства. *Фінансовий простір*. 2019. № 1 (33). С. 41-54

20. Коляда Т. А. Фінансове забезпечення соціальних функцій держави: стан, тенденції та напрямки оптимізації. Проблеми економіки. 2014. № 3. С. 100–107.

21. Коляда Т. А., Музиченко Г. В. Узгодження діапазону соціальних функцій держави з фінансовими можливостями бюджету в умовах

посткризового розвитку економіки України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1 (566). URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znprnudps/2011_1/pdf/11ktaeou.pdf.

22. Коноваленко Д.В. Фіскальні правила, як інструмент регулювання дефіциту сектора загального державного управління. Модернізація економіки у контексті інноваційного розвитку: напрями та пріоритети: матеріали міжнарод. наук.практ. конф. (Дніпро, 17 лист. 2018 р.). Дніпро: Наукова економічна організація “Перспектива”. 2018. 74–78.

23. Консолідація державних фінансів: монографія. Луніна І.О., Булана О.О., Степанова О.В. та ін. К., 2017. 44 с.

24. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

25. Латковська Т.А., Гриб А.Д. Впровадження інформаційних технологій у фінансово-правову сферу та їх вплив на правову культуру. *Juris Europensis Scientia*. 2022. №1.

26. Лободіна З.М. Бюджетне фінансування соціального захисту в Україні // Вісник ТНЕУ, 2014. № 3. С. 7-19.

27. Лопушняк Г. С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України: Монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 372 с.

28. Луніна І.І. Місцеві бюджети України: пошук нових підходів до проведення реформ. *Економіка України*. 2016. №3. С.31-40.

29. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань: Видавець “Сочінський М. М. ”, 2016. 496 с

30. Мартиненко В. В. Макроекономічні фактори модернізації фіскальної політики України. *Фінансовий простір*. 2019. № 1(33). С. 147–157. URL: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(33\).2019.177113](https://doi.org/10.18371/fp.1(33).2019.177113).

31. Мярковський А. І., Чугунов І. Я. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2010. № 5. С. 5–15.

32. Напрями формування податкової політики України в контексті фінансової децентралізації та розширення бази оподаткування: монографія за ред. А. І. Крисоватого, О. М. Десятнюк. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 182 с.

33. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Економіка та держава*, 2019. № 8. С. 35 - 40.

34. Нікітчина О. В. Особливості формування інституту соціального захисту населення України (на прикладі Житомирської області). URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.

35. Нормативна база. Децентралізація. Соціальний захист населення. Асоціація міст України: веб-сайт. URL: <https://www.auc.org.ua/galuz/socialnyyzahyst#docs>

36. Осіпова Л. В., Плахтій В. Г. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: сучасний стан та перспективи. *Проблеми економіки та політичної економії*, 2018. № 1. С. 125 - 138.

37. Осіпова Л., Грицик Н. Фінансування соціального забезпечення в умовах децентралізації. *Приазовський економічний вісник*, 2019. Випуск 3 (13). С. 10 - 15.

38. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

39. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

40. Офіційний веб-сайт Фонду соціального страхування України. URL:

41. Пабат М.Г. Про окремі аспекти формування доходної частини бюджетів місцевого та регіонального самоврядування. *Фінанси України*. 2016. №10. С.11-14.

42. Павелко А. В., Чугунов І. Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64–73.

43. Павленко О.П., Лагно О.О. Проблеми формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. V Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених “Сучасні

інструменти управління корпоративними фінансами”17 листопада 2021 р. 2021. С.118-120.

44. Павленко О.П., Лагно О.О. Теоретичні аспекти формування місцевих бюджетів України Науковий вісник ПУЕТ. Серія “Економічні науки”. 2021. №2 (103). С.41-47.

45. Павлюк К.В., Шапоренко О.О. Підвищення ефективності видатків державного бюджету в умовах реформ. *Наукові праці НДФІ*. 2016. №4 (77).

46. Петраков Я. В. Еволюція парадигм використання неподаткових бюджетних доходів як інструменту мобілізації фінансових ресурсів до державного бюджету. *Вісник ЧДТУ*. 2017. № 43. 280 с

47. Рибак С. О. Фінансове забезпечення модернізації соціального захисту населення // *Фінанси України*. 2013. № 1. С. 7–21.

48. Сидор І. П. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави. Світ фінансів № 3. 2013р. URL: <file:///C:/Users/HP/Downloads/740-1454-1-SM.pdf>

49. Індекс.Мінфін.URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019/>

50. Сьомкіна Т. В., Тарасевич О. В. Соціальна функція держави: проблеми соціалізації економічного розвитку. *Економіка и управление*. 2011. № 5. С. 63–67.

51. Тімофєєва М. І. Сутність соціального захисту населення. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6. С. 169-174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2016_6_31.